

”הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי” (דברים ל"ב)

פרשת האזינו נאמרה, ביומו האחרון של משה רבינו. (ולמעשה כל הפרשיות מניצבים ועד וזאת הברכה). כפי שמביא רבינו בחיי:

”... ביום מותו היה זה, וכן בכל הדברים כלן מתחלת אתם נצבים שקבץ כל ישראל ואמר להם אתם נצבים היום, גם פרשת וילך שהזכיר בה בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, גם פרשה זו שכתוב בה בעצם היום הזה עלה אל הר העברים, גם בפרשת וזאת הברכה שכתוב בה לפני מותו, הכל ביום אחד והוא יום מותו, והפרשיות כולן דבקות בענינים רבים גדולים ונפלאים, ראויין להעשות בימים רבים ונעשו כלן בדרך הנס ביום אחד” (רבינו בחיי על דברים ל"ב, א)

כל כולה של הפרשה- השירה, נ"א פסוקים כולם 'דבקות בענינים רבים גדולים ונפלאים'. כך גם ההפטרה בת חמישים ואחד פסוקים בה נקרא על שירת דוד בסוף ימיו (ראו רש"י ורד"ק). והערת אגב: לרוב אנו מפספסים את הפטרת האזינו החלה שרוב השנים בשבת שובה. ננסה להבין ולגעת מעט בדברים הגדולים ונפלאים.

ליל שבת- השמים והארץ, מי קודם?

בתחילת הפרשה מזמן משה את השמים ואת הארץ להיות 'עדים'. זאת כדי 'שאם יזכו יבואו העדים ויתנו שכרם הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה והשמים יתנו טלם ואם יתחייבו תהיה בהם יד העדים תחלה ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה' (רש"י שם).

חז"ל אף מדגישים שמה - במיוחד בעת מותו, אך ניתן לומר שתמיד כך- היה קרוב יותר לשמים מאשר לארץ, ולכן הקדים את השמים לארץ, (ואף התייחס אל השמים בלשון רבים)

”האזינו השמים לפי שהיה משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השמים, ולפי שהיה רחוק מן הארץ לפיכך אמר ותשמע הארץ, בא ישעיהו ואמר שמעו שמים שהיה רחוק מן השמים והאזיני ארץ שהיה קרוב לארץ” (ילקוט שמעוני דברים, תתקמ"ב)

נראה שהיחס אל 'השמים' ואל 'הארץ' אינו רק מחולקת גאוגרפית, אלא היכן עיקר מקום שכירת הקב"ה. כך גם נחלקו בית הלל ובית שמאי:

”בית שמאי ובית הלל ב"ש אומרים השמים נבראו תחלה ואח"כ הארץ שנאמר בראשית ברא וגו' וב"ה אומרים הארץ נבראת תחלה ואח"כ שמים .. טעמן דב"ש משל למלך שעשה לו כסא משעשאו עשה אפיפירון שלו כך (ישעיה 10) כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי. טעמן דב"ה דאמרי הארץ נבראת תחלה ואחר כך שמים משל למלך שבנה פלטין משבנה התחתונים בנה ” (ויקרא רבה, ל"ו)

משה רבינו ובית שמאי מבינים שעיקר שכירת הקב"ה בשמים- העיקר 'הכסא של מלך' ואילו לשיטת בית הלל- העיקר- הפלטין, הממלכה כאן בארץ. מתוך כך נבין מדוע התקשה משה רבינו בציווי על בניין המקדש, שעשוי מזהב, עצים ואף עורות אילים...

”שלושה דברים שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונרתע לאחוריו. בשעה שאמר לו: ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. אמר רבש"ע הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, ואתה אומר ועשו לי מקדש?! א"ל משה לא כשם שאתה סבור אלא עשרים קרש.. ואצמצם שכניה שלי ואשכון ביניהם” (תנחומא כי תשא, י')

משה אומר לקב"ה: 'תנה הודך על השמים'. הוא מתקשה כיצד יכול הקב"ה להתגלות בתוך הגשמיות- בארץ. כפי שנרחיב בהמשך.

מתוך כך, 'שמשה קרוב לשמים' נבין את יותר טוב את תקופת המדבר, תהליך בניית המשכן והמעבר לארץ ישראל.

המתנה ש'נתן' משה לעם ישראל הוא ה'מן'. הַנְּנִי מִמְטִיר לְכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם. זהו משה. על הלחם הזה בירכו המוציא לחם מן השמים. רק בכניסה לארץ ישראל, על ידי יהושע, נחזור למציאות של מצמיח קציר לְבִהְמָה וְעֶשֶׂב לְעֹבְדֵי הָאֲדָמָה לְהוֹצִיא לְכֶם מִן הָאָרֶץ.

לכן דווקא יהושע יכניס אותו אל הארץ. זאת כיוון ש'פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה'. משה מסוגל לעמוד מול ה'אור' בעצמו- וְרָאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה – אך אנו זקוקים למסווה. איננו יכולים לעמוד מול האור השמימי.

לכן משה מתקשה כיצד לבנות את המשכן, ובמיוחד בעשיית המנורה. 'שנתקשה משה במעשה המנורה יותר מכל כלי המשכן' (במדבר רבה, ט"ו). זאת כיוון שמשה לא הבין מדוע צריך כלי על מנת להפיץ אץ האור. הרי האור קורן בפני עצמו. כפי שהיה האור הראשון ביום שבו נבראו שמים וארץ. "וירא אלהים את האור כי טוב. מהו כי טוב? שהיה אורו נאה לעולם ולא היה מזיק כשמש הזה והיכן גנזו בגן עדן שנא' אור זרוע" (שמות רבה לה).

ומי יבנה את המשכן? בצלאל. שהוא בצל של האל. המשכן הוא 'צל אל'. לא השמש עצמה. אל ה'צל'. 'הכלי' דרכו ניתן לראות את האור.

לכן המשכן והמקדש משולים לסוכה - - וְיָהִי בְשֵׁלֶם סוּפּוֹ וּמְעוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן. הסוכה, שצילתה מרובה מחמתה, היא מבטאת את השלמות. בשלם סוכו. וכאן גם הכרעה של המחלוקת. ומעונתו בציון. 'נתאוהו הקב"ה שתהיה לו 'דירה בתחתונים'. דווקא מתוך העולם הזה, בארץ ישראל וציון מתגלה שכינתו של הקב"ה.

(הדברים מבוססים על פי שיעורי רבי חיים כהן, החלבן' בספרי טללי חיים- ראו שם בהרחבה)

מתוך הדברים הללו סיום הפרשה מקבל משנה תוקף:

וַיְבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת כָּל דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן: וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁימוּ לְבַבְכֶם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְנְוּ אֶת בְּנֵיכֶם לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: כִּי לֹא דְבַר רֶק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיִּיכֶם וּבְדַבַּר הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: עֲלֶה אֶל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הָר גִּבּוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יַרְחוֹ וְרָאה אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחְזָה: ... כִּי מִנְּגִד תִּרְאֶה אֶת הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תְּבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

תחילה משה ויהושע אומרים את השירה יחד. אך אז משה מפסיק לדבר. את המשך הדברים 'ויאמר אליהם שימו לבבכם... על האדמה.. ניתן לומר שהדובר כאן הוא יהושע, ולא משה. שכן הוא מדבר על הארץ ועל האדמה, דבר שלא 'מתאים' למשה. ועובדה. הקב"ה דווקא כאן מדגיש שמנגד, מרחוק, תראה את הארץ, ושמה לא תבוא. אתה 'קרוב אל השמים', לא אל הארץ.

לסעודה שלישית - הודו על ארץ ואף מתחת לארץ

דוד המלך ודאי הכריע כבית הלל. הודו על ארץ ואז על נשמים:

"זה דוד הה"ד (תהלים קמ"ד) יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים קודם על הארץ ואח"כ על שמים" (שיר שירים רבה, ח')

בשירתו, אותה נקרא בהפטרה, הוא אף רואה את ההתגלות ה', לא רק בשמים- אלא על הארץ ואף מתוך השאול, הערפל, העפר והטיט ואף מן המצולות. כפי שאנו כבר מכירים בשירת דוד- 'שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה'.

סוד זה, שהקב"ה מתגלה אף מן המעמקים, למד דוד בעת חפירת יסודות המקדש. הגמרא במסכת סוכה מספרת לנו ש- בְּשָׁעָה שֶׁפָּרַח דָּוִד שִׁיתִין, עלה התהום ורצה לשטוף את העולם אָמַר דָּוִד הַאֵם יֵשׁ אָדָם הַיּוֹדֵעַ הָאֵם מוֹתֵר לִכְתוּב שֵׁם ה' עַל חֶרֶס וּלְזוּרְקוֹ לְתֵהוּם וּיְנוּחוּ הַמַּיִם וְלֹא אָמַר לוֹ אִישׁ דְּבַר. אָמַר דָּוִד, הַיּוֹדֵעַ לֹמֵר, וְאֵינּוּ אוֹמֵר, יִתְנַק בְּגִרְוֹנוֹ! נִשָּׂא אֶחֱתוּפֶל קֶל – וְחָמַר בְּעֵצְמוֹ, וְמָה לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, אָמְרָה תוֹרָה, שְׁמִי שֶׁנִּכְתָּב בְּקִדְשָׁהּ – יִמְחָה עַל הַמַּיִם, לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ לְאֲבִיהֶם שְׁבַשְׁמִים, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה?! אָמַר לֵיהּ, שְׁרִי. כָּתַב שֵׁם כְּתַב אֶת 'הַשֵּׁם הַמְּפֹרָשׁ' עַל הַחֶרֶס זָרַק אֶת הַחֶרֶס וִירְדוּ הַמַּיִם שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֲלֶף אַמָּה) (תרגום הגמרא סוכה נד).

על פי הגמרא, 'סתם' נמצא חרס במקום זה. אך הזוהר מגלה לנו יותר מכך:

"כד בעא קודשא בריך הוא לקיימא עלמא, זריק חד צרורא גו מיא, גליף ברזא דע"ב (נ"א דמ"ב) אתוון, ומתמן שארי למיהן ההוא צרורא, ולא אשכח אתר לאתקיימא ביה בר ארעא קדישא, (נ"א בבי מקדשא), ומיא הוו אזלין אבתריה, עד דמטא ההוא צרורא תחת המזבח, ותמן אשתקע, ואתקיים כל עלמא" (זוהר חלק ב דף קנב/א)

תרגום:

כאשר רצה הקב"ה לקיים את העולם, זרק צרור אחד =אבן אחת אל תוך המים, וגילף עליו הסוד שם של ע"ב (גירסא אחרת מ"ב) אותיות, ומשם התחיל ללכת האבן הזו, ולא מצא מקום להתקיים חוץ מארץ ישראל, ומים היו הולכים אחריה עד שהגיע האבן תחת המזבח ושם נשתקע וזוהו נתקיים כל העולם.

והמשך הסיפור:

"אמר הקב"ה לדוד אזור חלציך ובנה יסוד בית המקדש. הביט דוד בצרור שעל התהום, וכתוב עליו שם של מ"ב אותיות המפורש, וסביבו כתיב יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, ועד כתוב דוד ושלמה בונין בית המקדש. מיד הושיט ידו ליטול הצרור. אמר לו הצרור אל תיגע בי ששם בוראי חקוק עלי, ואני חותם של הקב"ה...השיב דוד: שמי כשם בוראי, דוד חסר יו"ד, דודי לי ואני לו, לי יאה ליגע בך, נטל הצרור פרח ממנו שם המפורש והציפו המים למעלה. אמר דוד להורגני נתכוונת? אמר לו: לא נתכוונתי להורגך, כי אם להראותך יסוד בית המקדש, מיד חקק עליו שם המפורש, והשליכו על פי תהום וחזרו לאחריהם" (ילקוט הראובני, ובירושלמי סנהדרין, סוף פרק חלק, הויכוח שונה במעט)

על פי סיפור עלום זה, הצרור' החרס, היה מונח שם עוד מבריאת העולם (וי"א מדור המבול). אפילו על חתיכת אדמה נכתב שמו הגדול של הקב"ה, על מנת להראות שגם שם, במעמקים, נמצא השם הגדול והנורא. כאשר בנה דוד את המקדש, הוא חשב, לרגע, שהמקדש הוא מרומם מן העולם הזה, ולכן יש להסיר את הצרור ממקומו. אך אחיתופל הזכיר לו, שכשם שבקשר בין איש ואשה, לא מספיקה האהבה ו'כוכבים בשמים', יש צורך גם במימוש האהבה בדרך גשמית- כך גם במקום ה'חתונה' של ישראל ואביהם שבשמים. חופה, כסוכה. ולא רק אירוסין.

דווקא בחג הסוכות, בחג שבו אנו מזכירים ש'בשלם סוכו'- הסוכה היא השלמות, אנו מזכירים את הסוד הגדול שהקב"ה מתגלה לפעמים דווקא בצל. לכן גם מנסכים מים שיורדים לשיתין, שמחוללין עד התהום. ולכן המצווה הגדולה ביותר היא דווקא בערבה, הגשמית והפשוטה ביותר וגם אותה נחבט בארץ....

שבת שלום וחג סוכות שמח

מרדכי פרסוף